

2000-04-01

ประเทศไทย ศึกษากฎหมาย ระหว่างประเทศ

พรชัย ต๋านวิวัฒน์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuej>

Part of the [Environmental Sciences Commons](#)

Recommended Citation

ต๋านวิวัฒน์, พรชัย (2000) "ประเทศไทย ศึกษากฎหมาย ระหว่างประเทศ," *Environmental Journal*: Vol. 4: Iss. 17, Article 3.
Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuej/vol4/iss17/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Environmental Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ประเทศไทย กับ กฎหมาย ระหว่างประเทศ

ดร. พรชัย ด่านวิวัฒน์ *

บทนำ

เนื่องจากสิ่งแวดลอมเป็นหัวข้อหนึ่งที่มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง และปัจจุบันก็มีการรณรงค์เกี่ยวกับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมกันอย่างมากรวมทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด ดังจะเห็นได้จากกรที่กรุงเทพมหานครพยายามขอความร่วมมือในการลดมลพิษในถนนบางสายในกรุงเทพมหานครบางช่วงระยะเวลา โดยให้รถยนต์ที่มีคนนั่งน้อยกว่าสองคนหลีกเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่นแทน ซึ่งผลการทดลองปรากฏว่าน่าพอใจ หรือการที่มีการเดินขบวนต่อต้านการวางท่อก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานาในสหภาพมาเข้ามายังประเทศไทย รวมทั้งการวางท่อก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย เข้ามายังฝั่งไทยแล้วออกไปยังประเทศมาเลเซีย จึงน่าที่จะศึกษากันในเบื้องต้นว่ากฎหมายระหว่างประเทศได้วางหลักวางเกณฑ์อย่างไรในเรื่องสิ่งแวดล้อมไว้บ้าง นอกเหนือไปจากหลักเกณฑ์ที่จะพบได้จากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งในกรณีของไทยก็ได้แก่พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 รวมทั้งพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่มีบทบัญญัติในเรื่องสิ่งแวดล้อม อาทิ พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

อย่างไรก็ดี เพื่อให้บทความนี้กระชับและเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับบางท่านที่สนใจเรื่องกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ บทความนี้จะกล่าวถึงความหมายและขอบเขตของกฎหมายสิ่งแวดล้อมในตอนที่ 2 จากนั้นจะกล่าวถึงป่อเกิดหรือแหล่งที่มาของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศในตอนที่ 3 ส่วนตอนที่ 4 จะกล่าวถึงหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ในส่วนที่ 5 จะกล่าวถึงแนวโน้มของการทำเรื่องกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ สำหรับตอนที่ 6 ซึ่งเป็นบทส่งท้ายจะกล่าวถึงผลกระทบของประเทศไทยจากกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

* น.บ. (เกียรตินิยมอันดับ 2), น.บ.ท., LL.M. (N.Y.U.), ร.ม. (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูต), J.S.D. (N.Y.U.), กระทรวงการต่างประเทศและผู้พิพากษาสมทบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

ความหมายและขอบเขตของ กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ หมายถึง กฎหมายที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของรัฐ ซึ่งเกิดขึ้นมาจากฉันทามติ ระหว่างรัฐต่างๆ เพื่อจุดประสงค์ที่จะปกป้องคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากร รวมทั้งการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน ทั้งนี้ กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมักจะอยู่ในรูปของอนุสัญญา (conventions) พิธีสาร (protocols) และแนวปฏิบัติที่ลักษณะเป็น soft-law¹ (ซึ่งในประเด็นหลังนี้จะกล่าวถึงต่อไปในตอนที 3)

นักวิชาการบางท่านก็อธิบายว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศนั้นก็คือตัวบทกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่าด้วยประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศนั้นก็มีการกล่าวถึงเรื่องอื่นๆ ที่มีใช้สิ่งแวดล้อมด้วย อาทิ กฎหมายสิทธิมนุษยชน กฎหมายทะเล²

จากความหมายดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศหมายถึงกฎหมายที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของรัฐต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมของรัฐและของปัจเจกชนที่อยู่ในรัฐหรือในเขตอำนาจของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากรโดยวิธีการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน

เมื่อเราได้ทราบความหมายของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศแล้ว เราก็ควรจะได้ทราบความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม" ด้วย เนื่องจากความหมายของสิ่งแวดล้อมจะเป็นเครื่องช่วยบอกว่าประเด็นปัญหานั้นกว้างขวางเพียงใด หรือครอบคลุมหัวข้อใดๆ บ้าง

ในกฎหมายของ **ประเทศแคนาดา** Canadian Environmental Protection Act ค.ศ. 1988 ให้ความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม" ดังนี้

"ส่วนประกอบของโลก และรวมถึง

- ก) อากาศ พื้นดิน และน้ำ
- ข) บรรยากาศทุกชั้น
- ค) อินทรีย์และอนินทรีย์สารและสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย

ง) ระบบทางธรรมชาติที่รวมส่วนประกอบในข้อ ก ถึง ค ด้วย"³

สำหรับ**ประเทศออสเตรเลีย** มี Environmental Protection (Impact of Proposals) Act ค.ศ. 1974 ที่บัญญัติความหมายของสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง ทุกสิ่งที่อยู่ล้อมรอบมนุษย์ ซึ่งไม่ว่าจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์แต่ละคนหรือต่อกลุ่มชนที่รวมกันอยู่ในสังคมก็ตาม⁴

สำหรับใน **ประเทศไทย** พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า "สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น"⁵

นั่นก็คือแต่ละประเทศต่างให้นิยามของคำว่าสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ตราออกมา อาจสรุปได้ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในโลกรวมทั้งอากาศ น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีมนุษย์ผู้สร้างและมนุษย์เองก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม⁶

ประเด็นสำคัญก็คือ เมื่อกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมแล้ว ก็จะต้องกล่าวถึง การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management) ซึ่งมีแนวความคิดมาจากการพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) ทั้งนี้ก็เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากการที่โลกมีการพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่นั้นเอง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรที่หมุนเวียนได้ เช่น ป่าไม้ น้ำ (จัดและเค็ม) สัตว์น้ำ หรือการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจากประเด็นปัญหาต่างๆ นั้น สามารถประมวลได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมก่อผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ดังนี้⁷

- ก) คุณภาพอากาศ
- ข) คุณภาพและปริมาณน้ำ
- ค) การพังทลายของดิน
- ง) พันธุ์พืชและสัตว์ที่กำลังจะสูญพันธุ์
- จ) วัตถุเคมีที่เป็นอันตราย
- ฉ) วัสดุที่ไม่ใช้แล้วหรือเป็นของเสีย
- ช) ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เหมืองแร่ ป่าไม้ การขุดและน้ำมัน สัตว์น้ำ

ข) ระบบนิเวศซึ่งรวมไปถึงป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งท่องเที่ยว

ค) พื้นที่ที่เป็นของร่วมของมวลมนุษยชาติ ได้แก่ ทะเลหลวง บรรยากาศ แอนตาร์กติกา และ อวกาศ ส่วนนอก

ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นย่อมถือได้ว่า เป็นประเด็นปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ ซึ่งการควบคุมนั้นสามารถทำได้โดยการออกกฎหมาย และในส่วนของประเทศต่างๆ ก็จะต้องมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เป็นกฎหมายภายในของตน เพื่อวางกฎเกณฑ์ให้ประชาชนในประเทศปฏิบัติตาม แต่ในส่วนของประชาคมโลกซึ่งประกอบไปด้วยรัฐต่างๆ เป็นสำคัญ ก็จะต้องมีกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ เป็นพื้นฐานในการวางกฎเกณฑ์ที่ตนเองเดียวกัน เพียงแต่กฎเกณฑ์เช่นว่าจะใช้ควบคุมพฤติกรรมของรัฐต่างๆ โดยอาจส่งผลไปทำให้รัฐต้องมีมาตรการทางนิติบัญญัติ หรือทางบริหารมาควบคุมพฤติกรรมของประชาชนที่อยู่ในประเทศหรือในเขตอำนาจ (jurisdiction) ของตนด้วย⁸

บ่อเกิดหรือแหล่งที่มาของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

ต่อไปจะได้กล่าวถึง บ่อเกิดหรือแหล่งที่มาของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศพอสังเขป ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1. บ่อเกิดแบบดั้งเดิม
2. บ่อเกิดที่มีลักษณะเป็น soft-law

บ่อเกิดแบบดั้งเดิมนั้น หมายถึง บ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศ ตามปกติที่ทราบกันดีอยู่ว่า ได้แก่ บ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศที่บัญญัติไว้ในข้อ 38 ของธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลก ดังนี้

• สนธิสัญญา (treaty) หรือความตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากความหมายในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยกฎหมายสนธิสัญญา ค.ศ. 1969 (Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969)

แล้ว หมายถึง ความตกลงที่กระทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างรัฐอย่างน้อยสองรัฐขึ้นไป โดยก่อให้เกิดพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ มีชื่อเรียกว่าอย่างไรก็ตาม พันธกรณีหรือสิทธิและหน้าที่นี้ย่อมผูกพันภาคีในสนธิสัญญานั้นตามหลัก pacta sunt servanda⁹

• กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ (customary international law) ซึ่งได้แก่ แนวปฏิบัติของรัฐต่างๆ ที่ดำเนินต่อกันมาอย่างคงเส้นคงวา (Regular and Repeated)¹⁰ ที่สำคัญก็คือ จะต้องมีความเชื่อร่วมกันว่าแนวปฏิบัตินั้นเป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องยึดปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า opinio juris sive necessitatis¹¹

• หลักกฎหมายทั่วไป (general principles of law recognized nations) ซึ่งได้แก่ หลักกฎหมายทั่วไปที่ใช้อยู่ในกฎหมายภายในประเทศนั่นเอง แต่ปัญหาก็คือ หลักกฎหมายนั้นต้องดูจากระบบกฎหมายของรัฐที่เป็นเอกราชแล้ว มิใช่จากระบบกฎหมายของชนตามเผ่าต่างๆ¹² เหตุผลที่กฎหมายระหว่างประเทศต้องยอมรับหลักกฎหมายทั่วไปด้วยก็เพราะในกรณีที่ไม่มีความเห็นชอบหลักกฎหมายระหว่างประเทศบัญญัติไว้โดยตรงแล้ว ผู้พิพากษาศาลระหว่างประเทศหรืออนุญาโตตุลาการ ก็ดี จะนำหลักกฎหมายในประเทศที่ตนเรียนรู้มาปรับใช้กับคดีนั้นๆ ตามปกติอยู่แล้ว¹³

• คำพิพากษาของศาล (decisions of judicials or arbitral tribunals) คือ คำพิพากษาของศาลภายในประเทศหรือศาลระหว่างประเทศก็ได้ และยังรวมไปถึง คำวินิจฉัยของคณะอนุญาโตตุลาการด้วย ทั้งนี้ ก็เพราะ ศาลหรือคณะอนุญาโตตุลาการเหล่านี้จะต้องพยายามค้นหาหลักกฎหมายระหว่างประเทศมาตัดสิน รวมทั้งการให้เหตุผลในคำพิพากษาก็จะต้องอิงหลักธรรมศาสตร์ (jurisprudence)¹⁴ แม้ว่าคำพิพากษาของศาลระหว่างประเทศ เช่น ศาลโลก จะไม่ผูกพันศาลโลกเองหรือศาลอื่นให้ยึดแนวคำพิพากษาเช่นเดียวกันก็ตาม¹⁵

• คำสอนของนักนิติศาสตร์ (teachings of the most highly qualified publicists) หมายถึง ความเห็นที่ปรากฏจากคำสอนหรืองานเขียน คือ ตำรับตำราที่แต่งโดยนักนิติศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับในระดับ

นานาชาติ (authority) แล้ว โดยเฉพาะในกรณีที่ถูกหมายระหว่างประเทศยังมีได้วางหลักวางเกณฑ์อะไรที่แน่นอนไว้ในประเด็นปัญหานั้นๆ คำสอนของนักนิติศาสตร์นี้ โดยทั่วไปก็เป็นเพียงบ่อเกิดที่ใช้เสริมบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น¹⁶

สำหรับกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศนั้น ถือได้ว่าสนธิสัญญาและกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศเป็นบ่อเกิดที่สำคัญที่สุด

ในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1940 นั้น มีสนธิสัญญาในเรื่องนี้ซึ่งอยู่ในรูปของ "อนุสัญญา" ซึ่งเป็นสนธิสัญญาพหุภาคีอยู่ด้วยกันดังนี้

1. Convention for the Protection of Useful Birds to Agriculture, 1902
2. Treaty for the Preservation of Fur Seals, 1911
3. Convention concerning the Use of White Lead in Painting, 1921
4. Convention for the Regulation of Whaling, 1931

นอกจากนั้น ยังมีอนุสัญญาที่ทำกันในระดับภูมิภาค เช่น

1. Convention Relative to the Preservation of Fauna and Flora in their Natural State, London, 1933
2. Convention on Nature Protection and Wildlife Preservation in the Western Hemisphere, Washington, 1940

หลังจากที่มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ. 1945 ซึ่งได้มีการจัดตั้งทบวงการชำนัญพิเศษและองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาลขึ้นมามากมาย ความตื่นตัวเรื่องสิ่งแวดล้อมก็มีมากขึ้น และก่อให้เกิดการจัดทำอนุสัญญาต่างๆ ไว้เป็นลำดับ

สำหรับกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศในเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น จะได้กล่าวถึงโดยละเอียดในตอนที 4

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงบ่อเกิดของกฎหมาย

สิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศที่อยู่ในรูป "soft-law" กล่าวคือ ตราสารระหว่างประเทศที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย (non-binding) ทั้งนี้เพราะบางกรณีการทำอนุสัญญาต่างๆ นั้นทำให้เกิดพันธกรณีที่รัฐบางรัฐไม่ต้องการปฏิบัติตามจึงไม่ต้องการเข้าเป็นภาคี ดังนั้นหากอนุสัญญาใดมี รัฐภาคีน้อยก็ย่อมไม่บังเกิดผลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร ทั้งนี้ ตราสารเหล่านั้นอาจอยู่ในรูปของข้อมติ(resolutions)ความเห็นแนะนำ(recommendations)หรือแถลงการณ์ (declarations) โดยมัตถุประสงค์ที่จะให้รัฐต่างๆ ยอมรับหลักการในตราสารเหล่านั้นร่วมกันให้มากที่สุด ภายใต้วัตถุประสงค์อย่างเดียวกันที่จะป้องกัน อนุรักษ์และจัดการสิ่งแวดล้อมให้ถูกต้องยิ่งไปกว่านั้น soft-law เหล่านี้มักจะนำเอาหลักการพื้นฐาน (basic principles) ที่ประเทศพัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาต่างยอมรับได้มาบัญญัติไว้ด้วย¹⁷ ตัวอย่างของตราสารเหล่านี้ คือ

1. Stockholm Declaration on the Human Environment ปี ค.ศ. 1972
2. Rio Declaration ปี ค.ศ. 1992
3. Agenda 21 ซึ่งเป็น program of action สำหรับการพัฒนอย่างยั่งยืนที่ยอมรับกันในที่ประชุม United Nations Conference on Environment and Development (UNCED)

หลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ

ก่อนที่จะกล่าวถึงหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมเป็นรายข้อ สมควรที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเสียก่อน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. หลักการหรือแนวความคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development)

ในหนังสือ Our Common Future จัดพิมพ์โดย World Commission on Environment and Development หรือที่เรียกกันว่า Brundtland Report เมื่อปี ค.ศ. 1987 ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน

หมายถึง การพัฒนาที่ตรงกับความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสามารถของคนรุ่นต่อไปในอนาคต ที่มีพัฒนาการตรงกับความต้องการของพวกเขาต่อไป¹⁸ นั่นคือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างมีเหตุผล และมีการบำรุงรักษาเพื่อใช้ต่อไป การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องสัมพันธ์กับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม นโยบายเศรษฐกิจและสังคมด้วย¹⁹ ซึ่งหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้มีปรากฏอยู่ในอนุสัญญาหลายฉบับ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992²⁰ หรือในคำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศหรือศาลโลกก็กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐที่จะต้องร่วมมือกันอนุรักษ์และใช้อย่างยั่งยืนซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตในทะเลหลวง²¹

2. หลักความห่วงกังวลร่วมกันแต่ความรับผิดชอบต่างกัน (common concern of humankind and common but differentiated responsibilities)

แนวความคิดนี้มีอยู่ว่า สิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นปัญหาที่มนุษย์ทุกคนเป็นห่วงกังวลร่วมกัน ความห่วงกังวลนี้ทำให้เป็นที่มาของหลักการที่ว่า รัฐต่างๆ ไม่ควรก่อความเสียหายให้แก่ทรัพยากรที่เป็นสมบัติร่วมของมนุษยชาติ และโดยเหตุนี้รัฐทั้งหลายต่างมีหน้าที่ที่จะต้องร่วมกันแบ่งความรับผิดชอบในประเด็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นด้วย แนวความคิดนี้ดูคล้ายจะขัดกับหลักการที่ว่ารัฐมีอธิปไตยอย่างถาวรเหนือทรัพยากรของตน²² แต่อันที่จริงแล้วความหมายก็คือ รัฐทั้งหลายมีหน้าที่ร่วมกันที่จะต้องรับผิดชอบระวังรักษาสิ่งแวดล้อมตามความสามารถของตน ซึ่งก็จะทำให้มีความรับผิดชอบแตกต่างกันไป

3. การมีส่วนร่วม

แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมกันนี้เป็นวิวัฒนาการของหลักการเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศนั่นเอง กล่าวคือ รัฐทั้งหลายยอมมีพันธกรณีตามกฎหมายตราประชาชาติที่จะต้องให้ความร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศต่างๆ ทั้งที่เป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือมนุษยธรรม²³ และแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมนี้ทำให้รัฐต่างต้องเข้าไปมีสิทธิมีส่วนร่วมกันกับปัญหานี้หรือที่

เรียกว่า participation แนวความคิดเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศนี้ได้มีการนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เช่น การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การปรึกษาหารือ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันถือว่าหลักการในกฎบัตรสหประชาชาติเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ซึ่งผูกพันรัฐทุกรัฐ (erga omnes) แล้ว²⁴

เมื่อเราได้ทราบหลักหรือแนวความคิดพื้นฐานอันเป็นที่มาของพันธกรณีต่างๆ ต่อไปนี้ก็จะได้ศึกษากันว่าพันธกรณีเหล่านี้ที่กฎหมายระหว่างประเทศบัญญัติไว้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีอะไรบ้าง จากที่ได้ศึกษามาในตอนที่ 2 เราได้ทราบแล้วว่า กฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมีบ่อเกิดที่สำคัญ 2 ประการ คือ อนุสัญญาหรือสนธิสัญญาต่างๆ และกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ในส่วนที่ยังเป็น soft-law นั้นจะยังไม่ขอกล่าวถึงในบทความนี้ เนื่องจากยังไม่ก่อพันธกรณีหรือสิทธิหน้าที่ให้แก่รัฐ

พันธกรณีที่มีอยู่ตามกฎหมายระหว่างประเทศพอจะสรุปเป็นข้อใหญ่ๆ ได้ดังนี้

1. หน้าที่ที่ต้องให้ความร่วมมือหน้าที่นี้เป็นพันธกรณีทั่วไปของรัฐทั้งหลายที่จะต้องร่วมมือในการสำรวจหรือสอบสวน การชี้ปัญหาและการหลีกเลี่ยงการก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อม²⁵ ซึ่งจากหลักการสำคัญนี้ได้ขยายความออกไปถึงว่า รัฐจะมีความร่วมมือกันได้ดีเพียงใดหรือมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น รัฐจะต้องสร้างกลไกความร่วมมือขึ้นมา²⁶ เช่น การแลกเปลี่ยนข้อสนเทศ การแจ้งให้ทราบและการปรึกษาหารือกับรัฐที่อาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมบางประการและการประสานการทำวิจัยวิทยาศาสตร์ระหว่างประเทศในเรื่องบางเรื่อง เช่น กรณีที่ใช้น้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศนั้น รัฐริมฝั่งอาจได้รับผลกระทบจากการใช้น้ำของรัฐริมฝั่งอื่นได้ง่าย หน้าที่นี้จึงนับว่าสำคัญอย่างยิ่งและข้อสนเทศที่จะแลกเปลี่ยนกันนั้นก็จะต้องเป็นข้อสนเทศที่ตรงประเด็นและมีอยู่แล้ว เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาของรัฐที่อาจได้รับผลกระทบยกเว้นแต่ข้อสนเทศนั้นเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หรือความลับทางอุตสาหกรรม²⁷ รวมทั้งรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องหาทางเจรจาโดยสุจริตกับรัฐที่อาจได้รับผล

กระทบจากสิ่งแวดล้อมเพื่อหาทางจัดทำความตกลงที่ยอมรับกันได้และปฏิบัติได้ หรือ *modus operandi*²⁸

2. หน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยงการก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อม พันธกรณีนี้สืบเนื่องจากคำวินิจฉัยของคณะอนุญาโตตุลาการในคดี Trail Smelter Arbitration²⁹ ระหว่างแคนาดา กับสหรัฐอเมริกา โดยคณะอนุญาโตตุลาการเห็นว่าควันท่ที่พัดมาจากประเทศแคนาดา ก่อให้เกิดอันตรายต่อทรัพย์สินและสุขภาพของประชาชนชาวอเมริกัน และได้อ้างหลัก *sic utere tuo et alienum non laedas* (ไม่มีรัฐใดที่มีสิทธิจะใช้หรืออนุญาตให้ใช้ดินแดนของตนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อรัฐอื่น) ในการนี้รัฐพึงใช้ความระมัดระวังล่วงหน้าเพื่อป้องกันมิให้เกิดภัยอันตรายต่างๆ ด้วย หรือที่เรียกกันว่า precautionary principle การใช้ความระมัดระวังล่วงหน้านี้อาจดำเนินการได้โดยมีการจัดทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (environmental impact assessment) เสียก่อน ทั้งนี้การดำเนินการก็จะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างรัฐใดกับรัฐหนึ่งกับอีกรัฐหนึ่ง และหากไม่สามารถหลีกเลี่ยงไม่ก่อภัยต่อสิ่งแวดล้อมแล้วสิ่งที่จำเป็นจะต้องทำก็คือ ต้องหาทางลดหรือบรรเทาภัยนั้นให้น้อยที่สุด (minimization) ในปัจจุบันนี้ถือว่าหลักการเรื่อง precautionary principle สำคัญเป็นอันดับแรกต่อการประกอบกิจกรรมใดๆ โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ๆ และมีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในการประชุมของ UNEP

3. หน้าที่ที่จะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน สำหรับการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม หน้าที่นี้เป็นความรับผิดชอบของรัฐ ซึ่งมีแนวคำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ คือ คดี Corfu Channel และ คดี Nuclear Tests และคณะอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศในคดี Lac Lanoux และ Trail Smelter ยืนยันไว้ดังนี้

○ คดี Corfu Channel วางหลักไว้ว่ารัฐมีหน้าที่ที่จะต้องพยายามตามควร ที่จะเตือนภัยที่ตนทราบให้แก่รัฐอื่น³⁰

○ คดี Nuclear Tests ซึ่งเผชิญศาลไม่ได้วินิจฉัยในแง่เนื้อหา (merits) เนื่องจากเห็นว่าถ้อยแถลงของ

ฝรั่งเศสที่จะไม่ทดลองอาวุธนิวเคลียร์ในชั้นบรรยากาศนั้น ทำให้ข้อพิพาทหมดไปแต่มีความเห็นของผู้พิพากษา Weeramantry ซึ่งกล่าวถึงการทดลองนิวเคลียร์ว่าเป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม³¹

○ คดี Lac Lanoux นั้น³² คณะอนุญาโตตุลาการเห็นว่าการใช้น้ำในแม่น้ำระหว่างประเทศเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกันและสัมพันธ์กับสิทธิของรัฐริมฝั่งทั้งหลาย (equal and correlative rights) ฝรั่งเศสจึงมีหน้าที่ต้องปรึกษาหารือสเปน ซึ่งเป็นรัฐริมฝั่งเช่นกันในเรื่องการใช้น้ำเพื่อมิให้กระทบกระทั่งสิทธิซึ่งกันและกัน (หลักการนี้ต่อมาได้พัฒนาไปเป็นหลักที่เรียกว่า equitable utilization หรือหลักการใช้ทรัพยากรอย่างเที่ยงธรรม ในกรณีที่ทรัพยากรนั้นเป็นทรัพยากรที่มีได้มีรัฐใดรัฐหนึ่งเป็นเจ้าของโดยเฉพาะแต่เป็นของรัฐต่างๆหลายรัฐ (shared resources) เช่น แม่น้ำระหว่างประเทศ หรือมรดกร่วมของมวลมนุษยชาติในท้องทะเลหลวง)³³

○ ส่วนคดี Trail Smelter นั้นได้กล่าวถึงไปแล้วในส่วนที่ว่าด้วยหน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยงการก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อม จึงไม่ขอกล่าวถึงอีก

องค์ประกอบของความรับผิดชอบของรัฐนั้น Principle 21 ของ Stockholm Declaration ได้กล่าวถึงไว้เป็นแนวทางสำคัญ ดังนี้

- ก. ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นผลมาจากการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ
- ข. การละเมิดเช่นว่าจะเป็นการกระทำของรัฐเองหรือของเอกชนที่อยู่ในเขตอำนาจหรือความควบคุมของรัฐนั้น
- ค. ไม่มีข้ออ้างหรือเหตุผลใดที่สามารถหยาบยกมาปฏิเสธความรับผิดชอบได้ เช่น ความยินยอมของรัฐที่ได้รับผลกระทบเอง

ง. ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะต้องมีนัยสำคัญ ซึ่งขึ้นอยู่กับกรณีพิพาทและการตีความว่าขนาดเท่าใดจึงมีนัยสำคัญ³⁴

สิ่งที่อยากจะกล่าวไว้ในที่นี้ก็คือ เมื่อการก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐแล้ว จึงมีผลเท่ากับเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งอาจขยายเป็นอาชญากรรมระหว่างประเทศ

ไปก็ได้ มิใช่แต่เฉพาะเพียงเป็นความผิดทางแพ่งที่มีเฉพาะการเยียวราคาเสียหายกันเท่านั้น³⁵ แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของกฎหมายระหว่างประเทศที่ว่า ด้วยความรับผิดชอบของรัฐด้วยว่าจะพัฒนาไปในรูปแบบใด

แนวโน้มของกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ กับการค้าระหว่างประเทศ

เนื่องจาก UNEP ได้ศึกษาไว้ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นจะกระทำมิได้หากละเลยเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างก็ยอมรับหลักการในเรื่องนี้³⁶ ประเด็นสำคัญก็คือนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพยายามมองว่าการค้าเสรีนั้น เป็นการทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตโดยไม่มีมาตรการทำลายสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้นิยมการค้าเสรีก็จะโต้แย้งว่าความกังวลของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นเสมือน ลัทธิการปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในอย่างหนึ่ง (disguised protectionism)³⁷ เพราะพวกนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะต้องการให้มีการกำหนดระดับของมลพิษให้อยู่ในมาตรฐาน ซึ่งย่อมจะทำให้เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ มีต้นทุนสูงขึ้น เนื่องจากต้องมีการรับภาระควบคุมมลพิษดังกล่าวให้อยู่ในมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งบางครั้งก็อาจทำให้อุตสาหกรรมนั้นๆ ไม่สามารถแข่งขันกับอุตสาหกรรมประเภทเดียวกันจากประเทศอื่นได้ หรือเป็นผลทำให้อุตสาหกรรมใดที่ได้รับมาตรฐานสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศไม่สามารถส่งสินค้าเข้าไปขายในบางประเทศได้

การศึกษาในหัวข้อนี้ คงจะหนีไม่พ้นที่จะต้องกล่าวถึงความตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราศุลกากรและการค้า ค.ศ. 1947 (General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT-1947) เนื่องจากเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่วางหลักเกณฑ์ทางการค้าให้ประชาคมโลกปฏิบัติและมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้วย³⁸ และปัจจุบันนี้ ข้อบัญญัติส่วนใหญ่ในความตกลง GATT-1947 ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของความตกลงก่อตั้งองค์การการค้าโลก ค.ศ. 1995 (Agreement

Establishing the World Trade Organization, 1995) โดยมีชื่อว่า GATT-1994

ในความตกลง GATT-1994 นั้น ข้อ XX ได้กล่าวถึงข้อจำกัดทางด้านปริมาณที่ให้นำมาใช้ทางการค้าได้บางประการ และข้อจำกัดดังกล่าวมีผลเท่ากับเป็นมาตรการที่รัฐสมาชิกจะนำมาใช้เพื่อป้องกันทางการค้าได้มีปรากฏในข้อย่อย (b) เพื่อคุ้มครองชีวิตและสุขภาพของคน สัตว์ หรือพืช และข้อย่อย (g) เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้สิ้นเปลืองโดยมาตรการที่รัฐสมาชิกจะใช้นั้นต้องทำควบคู่ไปกับการกำกับการผลิตหรือบริโภคในประเทศ (restrictions of domestic production or consumption) ด้วย

ข้อยกเว้นทั้ง 2 ข้อข้างต้น เป็นข้อยกเว้นที่ GATT-1994 อนุญาตให้รัฐสมาชิกปฏิบัติได้เพื่อเป็นข้อจำกัดทางการค้า แต่ก็หมายความว่า การอ้างเช่นนี้จะต้องไม่ใช่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อรัฐใดรัฐหนึ่งเฉพาะ ซึ่งจะขัดกับทั่วไปของ GATT ที่เรียกว่า การไม่เลือกปฏิบัติ³⁹

สำหรับในตัวอย่างความตกลงก่อตั้งองค์การการค้าโลกได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมในวรรคอารัมภบทที่ว่า การค้าจะต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานของความ เป็นอยู่ โดยสามารถใช้ทรัพยากรในโลกได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และหาทางคุ้มครองและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย⁴⁰ นอกจากนั้นในความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barriers to Trade หรือ TBT) ซึ่งเป็นภาคผนวกของความตกลงก่อตั้งองค์การการค้าโลก ก็ยังกำหนดให้รัฐควบคุม การผลิต เช่น ขนาด คุณภาพให้ได้มาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น ให้ได้มาตรฐานของ International Standards Organization Committee 207 หรือที่รู้จักกันว่า ISO

ยังมีอีกความตกลงหนึ่งที่กล่าวถึงสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยการบังคับใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures หรือ SPS) ซึ่งอยู่ในภาคผนวกของความตกลงก่อตั้งองค์การการค้าโลกก็ได้กำหนดมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ทั้งที่

ผลิตในประเทศไทยและที่นำเข้าจะต้องปลอดภัย สำหรับชีวิตและสุขภาพของคน สัตว์ และพืช ตัวอย่าง ที่เห็นได้ชัดก็คือ การที่มีมาตรฐานควบคุมอาหารและยา เป็นต้น

นอกจากเรื่องสิ่งแวดล้อมจะถูกโยงไปเป็น ประเด็นทางการค้าระหว่างประเทศแล้ว ยังมีเรื่อง มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและเรื่องสิทธิมนุษยชน เข้ามาเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาทางการค้าระหว่าง ประเทศด้วย⁴¹ และนับวันปัญหาเหล่านี้ก็จะถูกนำมา เป็นประเด็นการแข่งขันทางการค้ามากขึ้น ทั้งๆ ที่เรื่อง เหล่านี้มิใช่เป็นประเด็นทางการค้าโดยตรงก็ตาม (non-trade related issues)

บทส่งท้าย

ประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาจะ พยายามหิบบกประเด็นปัญหาว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีมาตรฐานสิ่งแวดล้อมสูงกว่า ย่อมมีต้นทุนค่าใช้จ่าย ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากกว่า อันเป็นผลให้เสียเปรียบในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ⁴² จะพยายามลดความได้เปรียบเสียเปรียบในเรื่องนี้ โดยอาศัยความตกลงระหว่างประเทศเพื่อให้รัฐต่างๆ ที่เป็น ภาคิปฏิบัติตาม ซึ่งเท่ากับเป็นการพยายามทำให้ มาตรฐานสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศเป็นไปในเกณฑ์ เดียวกัน และเหมือนกันให้มากที่สุด (homonization)⁴³ หมายความว่า สิ่งแวดล้อมกลายเป็นประเด็นที่มี การถกเถียงกันมากยิ่งขึ้น และจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ในเวทีการค้าระหว่างประเทศ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนี้ย่อมส่งผลให้โรงงาน อุตสาหกรรมต่างๆ มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม มากขึ้น อาจมีการเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาเป็น ค่าใช้จ่ายสำหรับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดมูลฝอยให้ถูกสุขลักษณะ มีเตาเผาขยะที่ ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้การเรียกเก็บภาษีจากโรงงาน เช่นนี้ย่อมสอดคล้องกับหลักการที่ว่า ผู้ทำความ เสียหายต่อสิ่งแวดล้อมต้องรับผิดชอบ (polluter pays principle)⁴⁴

สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 56 ได้บัญญัติรับรอง สิทธิของบุคคลและชุมชนในการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม อย่างต่อเนื่อง และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ใดที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อมจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะมีการศึกษา ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว มาตรา 79 ยัง บัญญัติให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครอง คุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งควบคุมและกำจัดการมลพิษด้วย จาก 2 มาตราที่กล่าวมา เป็นเรื่องที่ประชาชนมีสิทธิ แต่ ขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญก็กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ ด้วย คือ มาตรา 69 บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของประชาชน ชาวไทยที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวง่ายๆ คือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ยอมรับ กระแสการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมตามที่นานาชาติ ยอมรับ รวมทั้งยังมีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ก่อน หน้านี้แล้ว แต่หลักการหรือมาตรฐานเรื่องสิ่งแวดล้อม ระหว่างประเทศนี้ย่อมมีความแตกต่างกันออกไปใน แต่ละความตกลงหรืออนุสัญญา ดังนั้น หากไทยจะเข้า เป็นภาคีความตกลงหรืออนุสัญญาใด ก็จะต้องนำ พันธกรณีในความตกลงหรืออนุสัญญานั้นๆ มาศึกษา ก่อนว่า จะต้องแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่หรือออกกฎหมาย เพิ่มเติมอย่างใดหรือไม่ เพื่อให้ปฏิบัติตามพันธกรณี ดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ เพราะประเทศไทยยึดทฤษฎี ทวินิยม (Dualistic Theory) ซึ่งหมายความว่า กฎหมาย ระหว่างประเทศซึ่งอาจอยู่ในรูปของความตกลง หรือ อนุสัญญานั้น ไม่อาจนำมาใช้บังคับต่อบุคคลในราช อาณาจักรได้ แต่จะต้องมีการแปลงกฎหมายระหว่าง ประเทศดังกล่าวให้กลายเป็นกฎหมายภายใน โดยการ ออกเป็นพระราชบัญญัติเสียก่อน

สุดท้ายที่จะขอกล่าวถึงก็คือ ในภาพรวมคงกล่าว ได้ว่าประเทศไทยยอมรับหลักการของกฎหมายระหว่าง ประเทศในเรื่อง สิ่งแวดล้อม และมีมาตรฐาน สิ่งแวดล้อมดีพอควรแต่คงมีปัญหาอยู่ที่การบังคับใช้

เท่านั้น รวมทั้งการที่จะยกระดับมาตรฐานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ทัดเทียมกับนานาชาติ ซึ่งคงต้องอาศัยบุคลากร งบประมาณ และเครื่องมือ ที่เพียงพอ โดยรัฐบาลเองก็จะต้องให้ความสำคัญ ในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน ประชาชนเองก็จะต้องตระหนักถึงปัญหา และร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง มิฉะนั้นประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศก็ยังคงนำเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศมาเป็นเครื่องต่อรองการค้าระหว่างประเทศเช่นที่เป็นอยู่ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วเองก็ไม่ยอมช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาอย่างเต็มอกเต็มใจ ตัวอย่างที่ดีมากคือ กรณียุทธศาสตร์ U.N. Framework Convention on Climate Change, 1992 ซึ่งกำหนดพันธกรณีให้ประเทศต่างๆ ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (greenhouse gas mission) ให้ได้ในระดับที่กำหนดตามระยะเวลาที่อนุสัญญาระบุ รวมทั้งมีการตั้งกองทุนที่เรียกว่า Global Environment Facility หรือ GEF เพื่อช่วยประเทศกำลังพัฒนาให้สามารถหาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วย ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่ก็ปรากฏว่าประเทศที่พัฒนาแล้วยังไม่ยอมลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามพันธกรณีและยังกำหนดเงื่อนไขการให้เงินทุนจากกองทุน GEF อย่างเข้มงวดจนประเทศกำลังพัฒนาขอทุนยาก

เอกสารอ้างอิง

- 1) United Nations Environment Programme, UNEP Environmental Law Training Manual 1997 (ISBN : 92-807-169 5-6), pp. 8-9.
- 2) Patricia W. Birnie and Alan E. Bloye, International Law and the Environment (New York : Oxford University Press, 1992), p. 1.
- 3) United Nations Environment Programme, UNEP Environmental Law Training Manual, p. 3.
- 4) United Nations Environment Programme, UNEP Environmental Law Training Manual, p. 4.
- 5) มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฯ
- 6) ดูประกอบ Declaration of the U.N. Conference on the Human Environment, Stockholm, Sweden, 1976, 11 International Legal Materials (1972) : 1416. (หรือที่เรียกว่า

- "Stockholm Declaration")
- 7) United Nations Environment Programme, UNEP Environmental Law Training Manual, p. 5.
 - 8) Principle 21 and 22 of the Stockholm Declaration
 - 9) D.J. Harris, Cases and Materials on International Law (London : Sweet and Maxwell, 1998), p.45.
 - 10) J.G. Starks, Introduction to International Law (London : Butterworth & Co., 1984), p. 36.
 - 11) Ibid., p. 37.
 - 12) Harris, Cases and Materials on International Law, p. 47.
 - 13) Ibid., p. 49.
 - 14) Ibid., p. 55.
 - 15) Ibid., p. 53.
 - 16) Starks, Introduction to International Law, pp. 49-50.
 - 17) Birnie and Bolye, International Law and the Environment, p. 30.
 - 18) David Hunter, Julie Sommer and Scott Vaughan, Concepts and Principles of International Environmental Law : An Introduction (UNEP, Geneva, 1994), p. 6.
 - 19) Ibid., p. 7.
 - 20) ข้อ 2 ของอนุสัญญาฯ
 - 21) คดี Fisheries Jurisdiction (U.K. v. Iceland) 1974 I.C.J. Reports, p. 34-35
 - 22) General Assembly Resolution on Permanent Sovereignty Over Natural Resources (G.A. Res. 1803 (XV11), G.A.O.R., 17th Sess., Supp. 17 (1962), p. 15)
 - 23) ข้อ 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติบัญญัติว่า "The Purposes of the United Nations are :
 3. To achieve international co-operation in solving international problems of an economics, social, cultural, or humanitarian character,"
 - 24) ดูคดี Case Concerning Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua [I.C.J.Reports (1986), วรรค 185-188]
 - 25) Hunter, Sommer and Vaughan, Concepts and Principles of International Environmental Law : An Introduction, p. 15.
 - 26) Ibid.
 - 27) David Barstow Magraw. "Transboundary Harm : The International Law Commission's Study of International Liability" 80 American Journal of International Law (1986) : 312.

28) Pornchai Danvivathana, "International Law and Principles on Water Utilization" วารสารกฎหมายสุโขทัย 8 (กรกฎาคม 2539), p.12.

29) (U.S.v. Canada), U.N. Reports of International Arbitral Awards, Vol. 3, p. 1905

30) I.C.J. Reports (1949), p. 22.

31) I.C.J. Reports (1974), p. 253.

32) 24 I.L.R. (1957), p. 101

33) Hunter, Sommer and Vaughan, Concepts and Principles of International Environmental Law : An Introduction, p. 38.

34) ในข้อ 3 ของ Draft Articles on the Non-Navigational Uses of International Watercourses ซึ่งยกร่างโดยคณะกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศของสหประชาชาติ (International Law Commission) ใช้คำว่า "appreciable harm" ซึ่งก็มีปัญหาว่าหมายความว่าอย่างไร จะแตกต่างจากคำว่า "substantial" หรือ "material" หรือ "serious" เพียงใด แต่ในที่สุดเมื่อมีการรับเอาร่าง Articles เหล่านี้เป็นอนุสัญญาชื่อว่า Convention on the Law of the Non-Navigational Used of International Watercourses, 1997 แล้ว กลับได้ใช้คำว่า "significant" แทนแม้กระนั้นก็ตามก็ยังคงมีความไม่ชัดเจนว่าอย่างไรจึงจะถึงขั้น significant แล้ว

35) Starks, Introduction to International Law, p. 284.

36) United Nations Environment Programme, UNEP Environmental Law Training Manual, p. 215.

37) Michael J. Trebicock and Robert Howse, The

Regulation of International Trade (London : Routledge, 1995), p. 331.

38) Ibid., p. 333. ; Anthony D' Amato and Kristen Engel, International Environmental Law Anthology (Cincinnati : Anderson Publishing Limited, 1996), p. 445.

39) หลักการสำคัญของ GATT คือ หลักการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้อับอนุเคราะห์ยิ่ง (most-favored-nation หรือ MFN) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national treatment หรือ NT) หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) การลดหย่อนพิกัดอัตราศุลกากร (reduction of tariffs) และหลักการขอกข้อกีดกันทางการค้าที่มีใช่พิกัดอัตราศุลกากร (non-tariff barriers) ดูข้อ I, III, XIII, XXVIII bis และ XI ตามลำดับ)

40) วรรคที่ 1 ของอารัมภบทบัญญัติว่า
 "...relations in the field of trade and economic endeavor should be conducted with aq view to raising standards of living, ...while allowing for the optimal use of the world's resources in accordance with the objective of sustainable development, seeking to project and preserve the environment....."

41) Brian A. Langille, "Eight Ways to think about International Labour Standards" 31 journal of World Trade (August 1997) : 32.

42) Amato and Engel, International Environmental Law Anthology, p. 457.

43) Ibid.

44) Ibid., p. 451.

